

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีภารกิจและบทบาทหน้าที่ครอบคลุมงานด้านการเกษตรทุกด้าน งานแต่ละด้านมีหน่วยงานภายในสังกัด รับผิดชอบดูแลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี อย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายของรัฐบาล แต่ในปัจจุบันอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีจำนวนลดน้อยลงทุกปี ทำให้ไม่สามารถดูแลเกษตรกรได้อย่างทั่วถึงเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเกษตรกรที่มีอยู่ทั่วประเทศ ดังนั้นส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มีการรับสมัครและคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญเฉพาะสาขา เพื่อเป็นอาสาสมัครเกษตรช่วยเหลือการปฏิบัติงานเผยแพร่ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีและประชาสัมพันธ์งานนโยบายของส่วนราชการ ในรูปแบบของอาสาสมัครเกษตรประเภทต่าง ๆ ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายให้งานอาสาสมัครเกษตรเกิดการบูรณาการที่มีความเข้าใจและเกื้อหนุนการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงในการทำงานที่เป็นแนวทางเดียวกัน จึงได้ออกระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรและอาสาสมัครยุวเกษตรกร พ.ศ. 2548 และได้มีการปรับปรุงแก้ไขในปี 2551 เป็นระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตร พ.ศ. 2551 เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสามารถขับเคลื่อนการปฏิบัติงานอาสาสมัครเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น แต่การปฏิบัติงานในเชิงบูรณาการตามระเบียบดังกล่าว ยังขาดการประสานงานระหว่างอาสาสมัครด้วยกันเองภายในหมู่บ้าน และขาดผู้ประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรระดับตำบล คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกด.) กลุ่ม/เครือข่ายเกษตรกร และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ปี 2554 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยมอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการคัดเลือกอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) และดำเนินการจัดทำคู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2554 และสำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีการเลือกตั้งอาสาสมัครเกษตร

หมู่บ้านจากอาสาสมัครเกษตรทั้ง 13 สาขา ได้แก่ อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ อาสาสมัครฝนหลวง อาสาสมัครเกษตรด้านบัญชี ประมงอาสา อาสาปศุสัตว์ หมอดินอาสา เกษตรหมู่บ้าน อาสาสมัครสหกรณ์ อาสาสมัครชลประทาน เศรษฐกิจการเกษตรอาสา อาสาปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม อาสาสมัครชวชนาชั้นนำ อาสาพัฒนาขงพารา และผู้แทนเกษตรกรรมตาม พ.ร.บ.สภาเกษตรกร พ.ศ. 2553 ดำเนินการเลือกตั้งทุกหมู่บ้าน จำนวน 2,699 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน รวม 2,699 คน เพื่อปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้บรรลุเป้าหมายตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ยังเป็นข้อสงสัยว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสามารถปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างเบ็ดเสร็จ ครบถ้วน และต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร ในการเป็นผู้ประสานและเป็นตัวแทนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับหมู่บ้านตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อที่จะใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตร อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเกษตรโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางด้านสังคม เศรษฐกิจ บางประการของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 เพื่อศึกษาการได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

2.3 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

2.4 เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

2.5 เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ศึกษา สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดังนี้

3.1 สภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เหตุผลการเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน การดำรงตำแหน่งอาสาสมัครเกษตรต่าง ๆ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

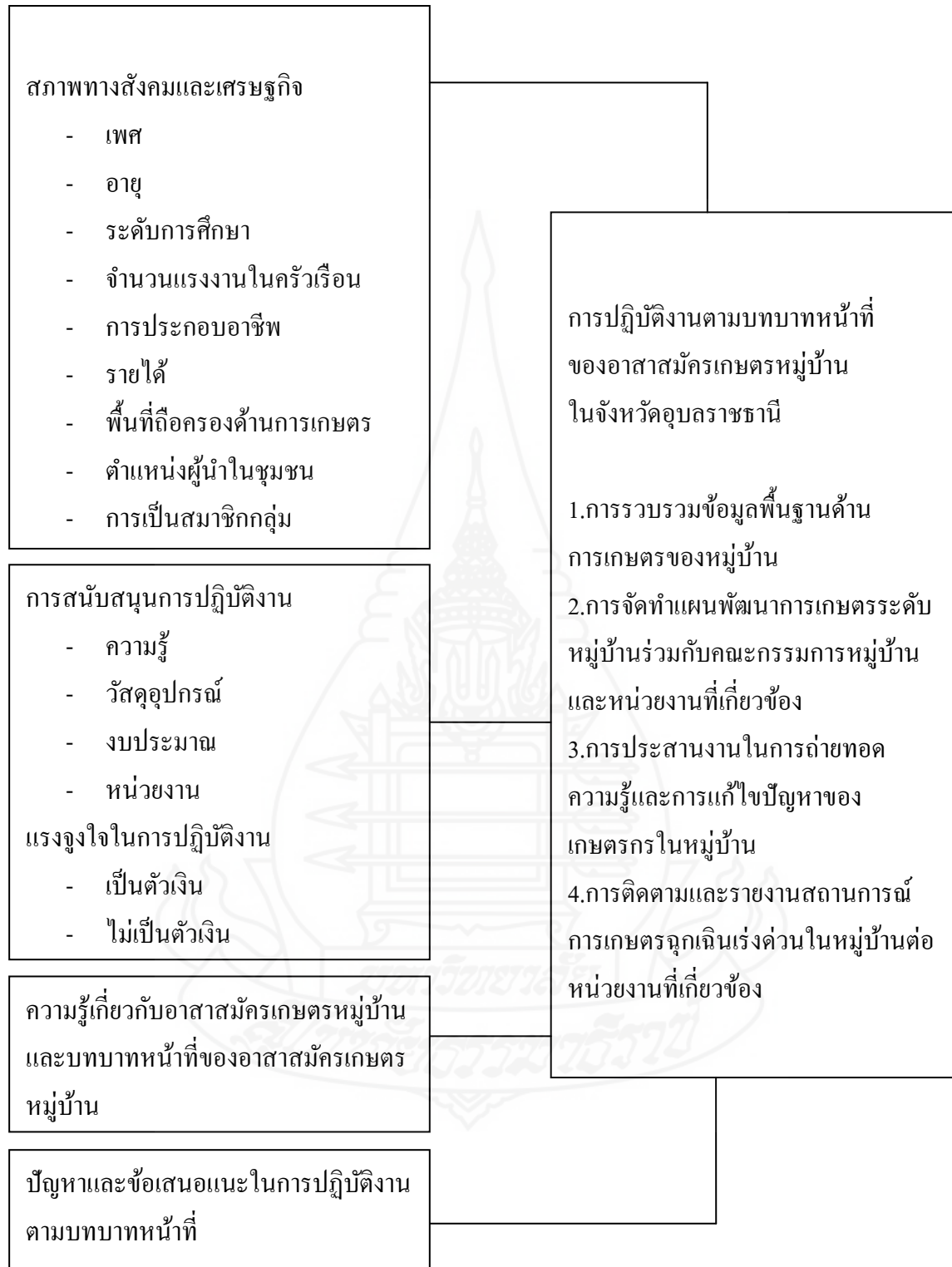
3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพในครัวเรือน รายได้ในครัวเรือน รายได้ในภาคเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร รายจ่ายภาคเกษตร หนี้สินและพื้นที่ถือครองที่ดิน

3.3 การสนับสนุนการปฏิบัติงานและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

3.4 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

3.5 การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ได้แก่

- 1) การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการ เกษตรของหมู่บ้าน
- 2) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้านร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน
- 4) การติดตามและรายงานสถานการณ์การเกษตรฉุกเฉินเร่งด่วนในหมู่บ้านต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยการ

ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในด้านการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน การติดตามและรายงานสถานการณ์การเกษตรฉุกเฉินเร่งด่วนในหมู่บ้านต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2557

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 อาสาสมัคร คือผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

5.2 อาสาสมัครเกษตร หมายถึง เกษตรกรหรือบุคคลที่ได้รับคัดเลือกหรือสมัครใจเข้าเป็นอาสาสมัครภายใต้หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด เพื่อเป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งงานของชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือสหกรณ์ เรียกโดยย่อว่า “อกษ.” ทั้งนี้ให้อาสาสมัครเกษตรของทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีอยู่เดิม เช่น หมอดินอาสา ครูบัญชีอาสา ฯลฯ ขึ้นทะเบียนเพื่อเป็นอาสาสมัครเกษตร

5.3 อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) หมายถึง อาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก หมู่บ้านละ 1 คน จากการประชุมอาสาสมัครเกษตรและผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการทำงาน ofอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ เกษตรกร องค์กรเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน เรียกโดยย่อว่า “อกม.” อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี

5.4 บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หมายถึง การปฏิบัติงานในด้านการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน ตลอดจนติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.5 การปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมาย ได้แก่ การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน ตลอดจนติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.6 การสนับสนุนการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนและพัฒนาในด้านการให้ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.7 แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นเงิน เช่น มีโอกาสได้รับค่าตอบแทน และแรงจูงใจที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การได้รับการยอมรับจากเพื่อนบ้านและหน่วยงาน มีโอกาสในการพัฒนาตนเองและชุมชน มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน ได้เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ การได้รับความรู้และได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และมีความภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือทางราชการ

5.8 การเก็บรวบรวมข้อมูล หมายถึง การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน เช่น การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.)

5.9 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร หมายถึง การรวบรวมข้อมูล ปัญหาความต้องการของอาสาสมัครเกษตร 13 สาขา และเกษตรกรในหมู่บ้าน รวมทั้งการเข้าร่วมเวทีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน/ตำบล

5.10 การประสานงาน หมายถึง การประสานในการถ่ายทอดความรู้และการประสานงานในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน

5.11 การติดตามและรายงานสถานการณ์การเกษตร หมายถึง การเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยจากโรคแมลงศัตรูพืชระบาด และภัยพิบัติจากธรรมชาติ การสำรวจพื้นที่ประสบภัย และการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

6.2 นำข้อมูลไปพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและปรับปรุงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.3 ในส่วนของจังหวัดอื่น ๆ สามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อไป

